

بررسی روابط بین ویژگی‌های عناصر آموزشی مدرسه با وضعیت کتابخانه‌های آموزشگاهی تهران

مریم فضیلت (نویسنده مسئول)

کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی؛ maryam_fazilat@yahoo.com

فاطمه فهیم‌نیا

استادیار گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه تهران؛ fahimnia@ut.ac.ir

تاریخ دریافت: ۸۸/۱۱/۳۰ تاریخ پذیرش: ۸۹/۳/۹

چکیده

هدف: مقاله حاضر کشف روابط بین ویژگی‌های عناصر آموزشی مدرسه با وضعیت کتابخانه‌های آموزشگاهی می‌باشد.

روش: روش پژوهش پیمایشی است و از ۴ نوع پرسشنامه (بررسی وضعیت کتابخانه، بررسی ویژگی‌های مدیر، دبیر، و کتابدار) استفاده شده است. جامعه پژوهش، مدارس متوسطه دخترانه مناطق ۶ (نماینده مناطق مطلوب) و ۱۵ (نماینده مناطق نامطلوب) آموزشی تهران است. داده‌های بدست آمده توسط نرم افزار SPSS و با استفاده از آزمون همبستگی اسپیرمن تحلیل شده‌اند.

یافته‌ها: بین هیچ یک از ویژگی‌های مورد بررسی مدیران جامعه با وضعیت کتابخانه مدرسه رابطه معنی‌داری وجود ندارد. بین میزان رضایت کتابدار از کتابخانه مدرسه خود و همچنین بین گذراندن دوره آموزشی کوتاه مدت کتابداری توسط کتابدار با وضعیت کتابخانه مدرسه رابطه مستقیم و معنی‌داری وجود دارد. بین روش تدریس دبیران نیز با وضعیت کتابخانه مدرسه رابطه مستقیم و معنی‌داری وجود دارد.

واژه‌های کلیدی: کتابخانه آموزشگاهی، عناصر آموزشی مدرسه، مدیر، دبیر، کتابدار، آموزش و پرورش تهران.

مقدمه

فرایند آموزش در واقع چیزی جز جریان مبادله و داد و ستد اطلاعات میان معلم و متعلم نیست. در مجموع، می‌توان گفت که فرایند تعلیم و تعلم چیزی جز فرایند اطلاع‌رسانی نیست (حری، ۱۳۷۸، ص. ۱۹۹-۲۰۰). بنابراین، نمی‌توان در جریان اطلاع‌رسانی از کتابخانه و مرکز اطلاع‌رسانی فعال و غنی بی‌نیاز بود (مجیدی، ۱۳۷۹، ص. ۵۹). امروزه کتابخانه‌های آموزشگاهی ضمن وابستگی به نظام آموزشی از اهمیت خاصی در آموزش نوین برخوردارند (مرتضوی، ۱۳۷۸، ص. ۱۱۳). به رغم تأثیر مهمی که کتابخانه‌های آموزشگاهی می‌توانند در جریان آموزش و پرورش داشته باشند، هنوز فلسفه وجودی و نقش و وظایف آن‌ها در بدنه نظام آموزش و پرورش کشورمان به درستی تبیین نشده است (بهمن‌آبادی، ۱۳۷۱، ص. ۲۱۲). کتابخانه آموزشگاهی عنصری مجرد و جدای از سایر عناصر آموزشی مدرسه نیست، بلکه با هر یک از این عناصر ارتباطی تنگاتنگ دارد، از آن‌ها تأثیر می‌پذیرد و بر آن‌ها اثر می‌گذارد. برخی از این عناصر جزء ارکان آموزشی مدرسه هستند و کتابخانه باید رابطه خود را با یکایک آن‌ها بشناسد و به عنوان عنصری از عناصر یک سیستم با آن‌ها در تعامل قرار گیرد (نشاط، ۱۳۸۵، ص. ۶۲). تحقیق حاضر سعی بر آن دارد که علاوه بر تعیین رابطه موجود بین وضعیت کتابخانه آموزشگاهی و سطح آموزشی مدارس، رابطه بین ویژگی‌های سه عنصر مهم آموزشی مدرسه یعنی مدیر، دبیر، و کتابدار را با وضعیت کتابخانه‌های آموزشگاهی مورد بررسی و مطالعه قرار دهد.

تعریف عملیاتی اجزای مسأله

- عناصر آموزشی: در این تحقیق منظور از عناصر آموزشی، سه عنصر زیر می‌باشد:

-- دبیر: فردی است که وظیفه اصلی‌اش تدریس در کلاس می‌باشد.

-- کتابدار: فردی است که مسئولیت اداره کتابخانه مدرسه را عهده‌دار می‌باشد. صرف‌نظر از تحصیلات و پست رسمی وی.

-- مدیر: فردی است که مسئولیت مدیریت مدرسه را به عهده دارد.

- کتابخانه آموزشی: مکان مشخص و مستقلی در مدرسه، که خدمات کتابخانه‌ای و اطلاع‌رسانی در آن صورت می‌گیرد.

- کتابخانه‌های آموزشی تهران: مکان‌های مشخص و مستقلی در مدارس دولتی متوسطه دخترانه^۱ مناطق ۶ و ۱۵ آموزشی، که خدمات کتابخانه‌ای و اطلاع‌رسانی در آن صورت می‌گیرد.^۲

پرسش‌های اساسی

۱. کدامیک از ویژگی‌های مدیران، به عنوان یکی از عناصر آموزشی مدرسه، در وضعیت کتابخانه‌های آموزشی نقش دارد؟

۲. کدامیک از ویژگی‌های کتابداران (مسئولین کتابخانه)، به عنوان یکی از عناصر آموزشی مدرسه، در وضعیت کتابخانه‌های آموزشی نقش دارد؟

۳. کدامیک از ویژگی‌های دبیران، به عنوان یکی از عناصر آموزشی مدرسه، در وضعیت کتابخانه‌های آموزشی نقش دارد؟

هدف پژوهش

هدف این پژوهش، کشف رابطه میان ویژگی‌های دبیران، مدیران، و کتابداران به عنوان عناصر آموزشی مدرسه با وضعیت کتابخانه‌های آموزشی می‌باشد.

روش پژوهش (و توجیه روایی آن)

روش پژوهش از نوع پیمایشی است و ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه می‌باشد. انتخاب این روش، به این دلیل بوده است که بررسی وضعیت کتابخانه‌ها و ویژگی‌های مختلف دبیران، مدیران، و کتابداران به جز از طریق این روش امکان پذیر نمی‌باشد.

جامعه مورد مطالعه و شیوه نمونه‌گیری

به دلیل تعداد زیاد مدارس متوسطه در تهران و محدودیت زمانی پژوهش، محقق ناچار به نمونه‌گیری از بین ۱۹ منطقه آموزشی تهران شد. با توجه به بررسی‌های انجام شده در سطح آموزش و پرورش تهران، مناطق ۶، ۳، و ۱۱ جزء برخوردارترین مناطق آموزشی، و مناطق ۱۸، ۱۷، ۱۵، و ۱۹ جزء نامطلوب‌ترین مناطق آموزشی تهران قرار گرفته‌اند (برزویان، ۱۳۷۶، ص ۹۸). با توجه به دسته‌بندی حاضر، از نمونه‌گیری طبقه‌ای^۳ برای انتخاب نمونه از بین این دو دسته منطقه استفاده شده است. حاصل نمونه‌گیری، انتخاب دو منطقه ۶ و ۱۵ می‌باشد. تعداد کل مدارس متوسطه دخترانه دو منطقه، ۳۸ می‌باشد که ۹ مدرسه متعلق به منطقه ۶، و ۲۹ مدرسه دیگر متعلق به منطقه ۱۵ می‌باشند. از آنجایی که هر مدرسه یک مدیر و یک کتابدار دارد، مدیران و کتابداران سرشماری شدند؛ اما به دلیل بالا بودن تعداد دبیران، از نمونه‌گیری استفاده شده است. برای نمونه‌گیری از دبیران مدارس مورد بررسی، از نرم افزار نمونه‌گیری^۴ استفاده شده است.

شیوه‌های تجزیه و تحلیل یافته‌های

برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها، از آمار توصیفی و تحلیلی با استفاده از نرم افزار آماری Spss و برنامه Excel استفاده شده است. جهت بررسی روابط موجود بین ویژگی‌های عناصر آموزشی (مدیر، کتابدار، و دبیر) با وضعیت کتابخانه مدرسه از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده شده است.

تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش

کدامیک از ویژگی‌های مدیران، به عنوان یکی از عناصر آموزشی مدرسه، در وضعیت کتابخانه‌های آموزشی نقش دارد؟

یافته‌های پژوهش نشان داد ۶۹/۴ درصد مدیران جامعه مدرک کارشناسی و ۳۰/۶ درصد آن‌ها مدرک بالاتر از کارشناسی دارند. ۴۱/۷ درصد سابقه بین ۱۰ تا ۲۰ سال، و ۵۸/۳ درصد سابقه بین ۲۰ تا ۳۰ سال در آموزش و پرورش دارند. ۴۷/۲

درصد سابقه بین ۱ تا ۱۰ سال، و ۵۰ درصد سابقه بین ۱۰ تا ۲۰ سال، و ۲/۸ درصد سابقه بین ۲۰ تا ۳۰ سال در سمت مدیریت دارند. ۱۰۰ درصد مدیران جامعه ضرورت وجود کتابخانه و کتابدار در مدرسه را زیاد تلقی کرده‌اند. ۹۴/۴ درصد آن‌ها ضرورت شرکت کتابدار در شورای دبیران را زیاد می‌دانند، و ۵/۶ درصد تا اندازه‌ای با آن موافق هستند. ۸۰/۶ درصد نظر مثبتی نسبت به وضعیت اجتماعی و شغلی کتابدار دارند و ۱۹/۴ درصد نظرشان در این باره تا اندازه‌ای مثبت است. ۹۴/۴ درصد به میزان زیادی دانش آموزان را به استفاده از کتابخانه تشویق می‌کنند و ۵/۶ درصد آن‌ها این کار را تا اندازه‌ای انجام می‌دهند. میزان مطالعه ۳۳/۳ درصد آن‌ها بیشتر از ۱۰ ساعت در هفته و میزان مطالعه ۵۸/۳ درصد بین ۵ تا ۱۰ ساعت در هفته و میزان مطالعه ۸/۴ درصد آن‌ها کمتر از ۵ ساعت در هفته می‌باشد. میزان رضایت ۳۶/۱ درصد آن‌ها از وضعیت فعلی کتابخانه مدرسه زیاد، ۵۰ درصد آن‌ها تا اندازه‌ای، و ۱۳/۹ درصد آن‌ها کم می‌باشد. بین نمره کتابخانه هر مدرسه به طور جداگانه با نمره مربوط به ویژگی‌های خاص مربوط به مدیر همان مدرسه، آزمون اسپیرمن انجام شد. نتایج آزمون حاکی از این است که بین هیچ کدام از ویژگی‌های نامبرده مدیران با نمرات متعلق به کتابخانه مدرسه آن‌ها در هیچ سطحی رابطه معناداری از لحاظ آماری وجود ندارد؛ بنابراین، از بین مؤلفه‌های فوق هیچکدام با وضعیت کتابخانه مدرسه دارای ارتباط معنی‌دار نیستند. البته شاید عدم وجود ارتباط بین این ویژگی‌های مدیر با وضعیت کتابخانه مدرسه دلایل مختلفی داشته باشد. این احتمال وجود دارد که در شرح وظایف و مسئولیت‌های مدیران در سیستم آموزشی، جایی برای کتابخانه‌های مدارس در نظر گرفته نشده باشد. بدین معنا که ممکن است برای مدیران مدارس مسئولیت خاصی در رابطه با کتابخانه مدرسه در نظر گرفته نشده و حتی وضعیت کتابخانه مدرسه و بهبود آن در ارزشیابی مدیران مدارس لحاظ نشده باشد. چه بسا در صورت تمایل شخصی مدیر به بهبود وضعیت کتابخانه مدرسه، وی فرصت کافی برای انجام این کار را

نداشته باشد. در یک چنین وضعیتی است که مدیر مدرسه با هر نظر و عقیده‌ای و با هر درجه از مدرک تحصیلی و میزان مطالعه و سابقه کاری که باشد عملاً هیچ تغییری بر وضعیت کتابخانه اعمال نکرده و نمی‌تواند موجب تأثیرگذاری بر آن شود.

کدامیک از ویژگی‌های کتابداران (مسئولین کتابخانه)، به عنوان یکی از عناصر آموزشی مدرسه، در وضعیت کتابخانه‌های آموزشی نقش دارد؟

یافته‌ها نشان می‌دهد ۹۴/۶ درصد کتابداران استخدام رسمی قطعی هستند. ۲۱/۶ درصد سابقه کار بین ۱ تا ۱۰ سال، ۵۹/۵ درصد سابقه کار بین ۱۰ تا ۲۰ سال، و ۱۸/۹ درصد سابقه کار بین ۲۰ تا ۳۰ سال در آموزش و پرورش را دارا هستند. ۱۰۰ درصد آن‌ها سابقه کار بین ۱ تا ۱۰ سال در سمت کتابداری دارند. نوع استخدام ۷۸/۴ درصد آن‌ها تمام وقت، ۸/۱ درصد آن‌ها نیمه وقت، و ۱۳/۵ درصد آن‌ها پاره وقت می‌باشد. سمت اصلی ۶۷/۶ درصد آن‌ها کتابدار، ۱۰/۸ درصد آن‌ها دبیر، ۱۰/۸ درصد مربی می‌باشد. تنها ۵/۴ درصد تحصیلات کتابداری دارند که مدرک آن‌ها کارشناسی کتابداری می‌باشد. ۲۹/۷ درصد کتابدارانی که تحصیلات کتابداری نداشته‌اند دوره آموزشی کوتاه مدت کتابداری گذرانده‌اند. انگیزه اشتغال ۴۵/۹ درصد آن‌ها در حرفه کتابداری الزام اداری، ۴۵/۹ درصد علاقه شخصی، و ۲/۷ درصد مدرک تحصیلی می‌باشد. میزان حمایت مدرسه و آموزش و پرورش از ۲۴/۳ درصد آن‌ها زیاد، از ۵۴/۱ درصد آن‌ها متوسط، و از ۲۱/۶ درصد آن‌ها کم می‌باشد نظر ۶۴/۹ درصد آن‌ها نسبت به موقعیت اجتماعی و شغلی خود مثبت، نظر ۱۸/۹ درصد در این باره نسبتاً مثبت، و نظر ۱۶/۲ درصد در این باره ضعیف می‌باشد. ۶۷/۶ درصد همیشه در شورای دبیران شرکت می‌کنند. ۱۶/۲ درصد اکثر اوقات و ۱۰/۸ درصد بعضی اوقات در شورای دبیران شرکت می‌کنند، و ۵/۴ درصد بقیه هیچ وقت در شورای دبیران شرکت نمی‌کنند. میزان رضایت شغلی ۵۱/۴ درصد زیاد، و میزان رضایت شغلی

۴۸/۶ درصد در حد متوسط می‌باشد. میزان رضایت ۴۸/۶ درصد از وضعیت فعلی کتابخانه مدرسه خود زیاد، میزان رضایت ۴۸/۶ درصد در حد متوسط، و میزان رضایت ۲/۷ درصد در حد کم می‌باشد.

به طور کلی نتایج آزمون در این بخش، حاکی از این است که از بین ویژگی‌های نامبرده کتابداران مورد بررسی، تنها بین گذراندن دوره آموزشی کوتاه مدت کتابداری توسط کتابداران و میزان رضایت کتابداران از وضعیت فعلی کتابخانه مدرسه خود با وضعیت کتابخانه مدرسه، با سطح معنی داری ۰/۰۱ و به ترتیب ضریب همبستگی ۰/۴۵۶ و ۰/۵۶۴، ارتباط معناداری از لحاظ آماری وجود دارد.

هر چه کتابدار یک مدرسه رضایت بیشتری از وضعیت کتابخانه آن مدرسه داشته باشد، وضعیت کتابخانه آن مدرسه مطلوب‌تر خواهد بود. همچنین کتابدارانی که به علت نداشتن تخصص کتابداری، در دوره‌های آموزشی کوتاه مدت کتابداری شرکت کرده‌اند، نسبت به سایر کتابداران، مسئول کتابخانه‌هایی هستند که وضعیت مطلوب‌تری دارند. در حالی که بر اساس یافته‌های بدست آمده از این تحقیق، سایر ویژگی‌های مورد بررسی کتابداران مدارس، هیچ گونه تأثیری بر وضعیت کتابخانه مدرسه ندارند.

هر چه وضعیت کتابخانه مطلوب‌تر باشد بر احساس رضایت کتابدار افزوده خواهد شد و بالعکس هر چه کتابدار احساس رضایت بیشتری نسبت به کتابخانه داشته باشد، به تبع آن وضعیت کتابخانه مطلوب‌تر خواهد شد. در نگاه اول، اثر پذیرفتن احساس رضایت کتابدار از وضعیت کتابخانه، بیشتر مورد قبول واقع می‌شود تا رابطه عکس آن. اما با نگاهی عمیق‌تر شاید بتوان رابطه بین دو مؤلفه احساس رضایت کتابدار و وضعیت کتابخانه را دو طرفه دانست. در نتیجه با توجه به یافته‌های بدست آمده از تحقیق، تنها می‌توان وجود رابطه دو سویه بین این دو مؤلفه را با اطمینان تأیید کرد. اما کشف اینکه کدام یک از این دو مؤلفه مقدم بر دیگری است، از عهده این تحقیق خارج است.

البته عدم وجود ارتباط معنادار بین سایر ویژگی‌های مورد بررسی کتابداران مدارس با وضعیت کتابخانه مدرسه، به احتمال زیاد می‌تواند دلایل مختلفی داشته باشد. شاید به این دلیل که از بین کتابداران مورد بررسی تنها ۲ نفر تحصیلات دانشگاهی کتابداری داشته‌اند. به احتمال زیاد عدم تخصص کتابداری کتابداران مدارس مورد بررسی باعث شده باشد که آن‌ها از جایگاه و موقعیت شغلی و اجتماعی واقعی خود و از مسئولیت‌ها و وظایف خود و نیز از رسالت کتابخانه مدرسه به معنای حقیقی درک واقع بینانه‌ای نداشته باشند. شاید کتابدارانی که با انگیزه‌ای غیر از داشتن تحصیلات کتابداری به این کار اشتغال دارند، یا معلمانی باشند که به دلایل خاصی شرایط لازم برای تدریس ندارند و یا نیروهای مازادی باشند که توسط آموزش و پرورش استخدام شده‌اند. بنابراین، به نظر می‌رسد که داشتن تحصیلات کتابداری توسط کتابدار می‌تواند بر روی نظر وی راجع به موقعیت اجتماعی و شغلی، میزان رضایت شغلی، و بسیاری از عوامل دیگر تأثیرگذار باشد.

کدامیک از ویژگی‌های دبیران، به عنوان یکی از عناصر آموزشی مدرسه، در وضعیت کتابخانه‌های آموزشی نقش دارد؟

مدرک تحصیلی ۱۰۰ درصد دبیران مورد مطالعه کارشناسی می‌باشد. سابقه کار ۹۴/۷ درصد بین ۱۰ تا ۲۰ سال و سابقه کار ۵/۳ درصد آنان بین ۲۰ تا ۳۰ سال است. ۷/۹ درصد آن‌ها از روش سنتی، و ۹۲/۱ درصد از یک یا چند روش جدید برای تدریس استفاده می‌کنند. ۱۰/۵ درصد بیش از ۱۰ ساعت در هفته، و ۸۹/۵ درصد بین ۵ تا ۱۰ ساعت در هفته مطالعه درسی، و ۱۰۰ درصد بین ۵ تا ۱۰ ساعت در هفته مطالعه غیردرسی دارند. ۵۵/۳ درصد در طول سال به انجام تحقیق همراه با تألیف فقط یک مقاله و ۴۴/۷ درصد در طول سال به انجام تحقیق بدون تألیف مقاله می‌پردازند.

۱۰۰ درصد دبیران ضرورت وجود کتابخانه در مدرسه را زیاد می‌دانند. ۱۵/۸ درصد میزان اجبار دانش آموزان به انجام تحقیق از طرف خود را زیاد، و ۸۴/۲ درصد متوسط اعلام داشته‌اند. ۴۷/۴ درصد میزان تشویق دانش آموزان به استفاده از کتابخانه مدرسه از طرف خود را زیاد، و ۵۲/۶ درصد متوسط اعلام داشته‌اند. ۱۰/۵ درصد تا اندازه‌ای و ۸۱/۶ درصد به میزان کم از کتابخانه مدرسه خود استفاده می‌کنند. میزان رضایت ۱۸/۴ درصد از وضعیت فعلی کتابخانه مدرسه خود زیاد، میزان رضایت ۷۱/۱ درصد تا اندازه‌ای، و میزان رضایت ۱۰/۵ درصد از آن‌ها کم می‌باشد.

برای تحلیل داده‌ها، از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. آزمون اسپیرمن بین نمره کتابخانه هر مدرسه به طور جداگانه با میانگین نمرات مربوط به ویژگی‌های خاص مربوط به دبیران همان مدرسه انجام گرفت. با توجه به نتایج حاصل از آزمون همبستگی اسپیرمن، تنها بین یک ویژگی از دبیران با وضعیت کتابخانه مدرسه رابطه معنادار وجود دارد. می‌توان در سطح معنی‌داری ۰/۰۵، و ضریب همبستگی ۰/۳۵۳ ادعا کرد که بین دو متغیر وضعیت کتابخانه مدرسه و نوع روش تدریس دبیران مدارس رابطه مستقیم و معناداری از لحاظ آماری وجود دارد. به این معنا که هر چه دبیران به میزان بیشتری از روش‌های تدریس جدید (اکتشافی) استفاده کنند، وضعیت کتابخانه مدرسه آن‌ها مطلوب‌تر خواهد بود.

با وجود اینکه دبیران جامعه مورد بررسی سابقه کار نسبتاً بالایی دارند و مدرک تحصیلی همه آن‌ها کارشناسی می‌باشد به علاوه میزان مطالعه نسبتاً زیادی نیز در طول هفته دارند و همه آن‌ها وجود کتابخانه در مدرسه را ضروری می‌دانند؛ اما همان‌طور که قبلاً نیز ذکر شد، تنها نوع روش تدریس دبیران با وضعیت کتابخانه مدرسه در ارتباط است. به نظر می‌رسد که نوع روش تدریس دبیران عاملی است که می‌تواند بر سایر عوامل تأثیرگذار باشد. بدین معنا که اگر چه طبق یافته‌های پژوهش، مدرک تحصیلی، سابقه کار، و میزان مطالعه دبیران با

وضعیت کتابخانه بی ارتباط است؛ اما شاید بررسی همین ویژگی‌ها در بین دبیرانی که از روش‌های جدید برای تدریس استفاده می‌کنند، نتایجی غیر از نتیجه پژوهش حاضر بدست دهد. به عبارت دیگر، می‌توان گفت که احتمالاً اولین و مهم‌ترین ویژگی دبیران که می‌تواند با وضعیت کتابخانه مدرسه در ارتباط باشد نوع روش تدریس آن‌هاست. با این حال، به نظر می‌رسد که اگر این ویژگی در تمام دبیران جامعه مورد بررسی وجود داشته باشد، شاید وجود ارتباط بین سایر ویژگی‌های دبیران نیز با وضعیت کتابخانه مدرسه تأیید شود.

نتایج پژوهش

۱. بین میزان رضایت کتابدار از کتابخانه مدرسه و وضعیت کتابخانه آن مدرسه رابطه مستقیم و دوسویه وجود دارد. به بیانی دیگر، وضعیت مطلوب کتابخانه مدرسه باعث افزایش میزان رضایت کتابدار از کتابخانه و بالعکس، افزایش رضایت کتابدار سبب بهبود وضعیت کتابخانه مدرسه خواهد شد.
۲. بین شرکت کتابدار در دوره‌های آموزشی کوتاه مدت کتابداری و وضعیت مطلوب کتابخانه مدرسه رابطه مستقیم وجود دارد.
۳. بین نوع روش تدریس دبیران با وضعیت کتابخانه مدرسه رابطه معنی دار وجود دارد. به این معنی که هر چه میزان استفاده دبیران یک مدرسه از روش‌های جدید (اکتشافی) برای تدریس بیشتر شود، وضعیت کتابخانه آن مدرسه مطلوب‌تر می‌شود.

پی‌نوشت‌ها

^۱. به دلیل اینکه محقق موفق به اخذ مجوز از آموزش و پرورش جهت توزیع پرسشنامه در مدارس پسرانه نشد، مدارس متوسطه پسرانه از جامعه حذف شده و فقط مدارس دخترانه مورد بررسی قرار گرفتند.

^۲. لازم به ذکر می‌باشد که به دلیل قابل تعمیم بودن نتایج پژوهش حاضر به کتابخانه‌های آموزشی تهران، منطقه ۶ به عنوان نماینده مناطق مطلوب آموزشی تهران، و منطقه ۱۵ نیز به عنوان نماینده مناطق نامطلوب آموزشی تهران انتخاب شده اند که طریقه نمونه‌گیری به تفصیل در بخش معرفی جامعه آورده می‌شود.

^۳. نمونه‌گیری طبقه‌ای، عبارت کوتاه شده نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای، شامل تقسیم جامعه به زیرگروه‌ها یا طبقه‌های همگن است که بعداً نمونه‌های تصادفی ساده از بین آنها انتخاب می‌شود (لویس و فاکس، آمار مقدماتی در پژوهش اجتماعی (نیویورک: نگمن، ۱۹۹۷)، نقل در لیون و آگان، روش‌های آماری برای متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی، ترجمه محمدرضا قانع- کیوان کوشا (تهران: چاپار، ۱۳۸۴)، ص ۱۱۱ و ۱۱۲.

^۴. این نرم افزار موجود بر سایت اینترنتی www.surveysystem.com می‌باشد که به ارائه نرم افزارهای آماری می‌پردازد.

منابع

برزویان، صمد (۱۳۷۶). رتبه‌بندی و تعیین جایگاه مناطق ۱۹ گانه شهر تهران از نظر معیارهای توسعه آموزشی و ارائه پیشنهادات عملی در جهت محرومیت زدایی و ایجاد تعادل منطقه‌ای. تهران: وزارت آموزش و پرورش.

بهمن‌آبادی، علیرضا (۱۳۷۱). «جایگاه کتابخانه‌های آموزشی در نظام جدید آموزش و پرورش». فصلنامه کتاب. ۳: ۲۱۱-۲۳۳.

حری، عباس (۱۳۷۸). اطلاع‌رسانی: نگرش‌ها و پژوهش‌ها. تهران: نشر کتابدار.
مجیدی، موسی (۱۳۷۹). «چگونه کتابخانه‌های آموزشی را فعال کنیم؟». تکنولوژی آموزشی. ۲: ۵۹-۶۱.

مرتضوی، ناهید (۱۳۷۸). اهمیت و نقش کتابخانه‌های آموزشی در آموزش. فصلنامه کتاب. ۵۰ (۱۳): ۱۱۳، ۱۱۴.

نشاط، نرگس؛ حری، عباس (۱۳۸۵). کتابخانه‌ی آموزشی در مدرسه‌ی کتابخانه-مدار. تهران، شبکه کتاب: چاپار.

واگان، لیون (۱۳۸۴). روش‌های آماری برای متخصصان کتابداری و اطلاع رسانی: رویکرد کاربردی و ساده برای درک استفاده و تفسیر علم آمار. ترجمه محمدرضا قانع و کیوان کوشا. [تهران]: چاپار.